

DOI: <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2023.18.294823>

УДК 94(744.74-21): [061.2:343.811]-027.564.2"18"

DIRECTORATE OF THE ODESA PRISON COMMITTEE OF TRUSTEES : PROSOPOGRAPHIC PORTRAIT

Yevhenii Yurash

PhD (History and Archeology)

Odesa I. I. Mechnikov

National University

2, Dvorianska Str.,

Odesa, 65082, Ukraine

ORSID:

<https://orcid.org/0000-0001-8866-225X>E-mail: sasha.urash2000@gmail.com

Citation: Urash, E. (2023). Directorate of the Odesa Prison Committee of Trustees : prosopographic portrait. *Chornomors'ka mynuvshyna: notes of the Department of the history of Cossacks in the South of Ukraine* / V. A. Smolij, ed. Odesa, vol. 18, pp. 173 – 182.

Submitted: 04. 11. 2023

Annotation

The article examines the personnel of the directorate of the Odesa Care Committee on Prisons and their activities. According to the available reference and archival materials, the composition of the Committee was followed starting from 1834. From 1834 – 1835, the directors of the society were: L. O. Naryshkin, S. T. Vasylevskyi, K. I. Prokopeus, I. I. Fonduklay, O. M. Zolotarev, S. P. Engelhard, P. T. Morozov, O. V. Konoplin, K. T. Spasky, I. S. Novikov, A. Ya. Fabr, S. T. Yagnytskyi, O. I. Gagarin, H. G. Golitsyn, O. I. Orlai, S. D. Goryainov and others. On the basis of the collected sources and literature, the activity and significance of the work of the above-mentioned personalities due to their activities in the Odesa Care Committee on Prisons was analyzed.

Key words: Odesa, director, prison, charity, charter, committee.

ДИРЕКТОРАТ ОДЕСЬКОГО ПІКЛУВАЛЬНОГО КОМІТЕТУ ПРО В'ЯЗНИЦІ: ПРОСОПОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ

Євгеній Юраш

Доктор філософії з історії та археології

Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2,

Одеса, 65082, Україна

ORCID:

<https://orcid.org/0000-0001-8866-225X>E-mail: sasha.urash2000@gmail.com

Цитування: Юраш Є. Директорат Одеського Піклувального комітету про в'язниці: просопографічний портрет. *Чорноморська минушина: записки Відділу історії козацтва на півдні України: зб. наук. праць* / за ред. В. А. Смоля. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2023. Вип. 18. С. 173 – 182.

Отримано: 04.11.2023

Анотація

У статті розглянуто персональний склад директорату Одеського Піклувального комітету про в'язниці та їхню діяльність. За наявними довідковими та архівними матеріалами прослідкувано склад Комітету починаючи з 1834 р. З 1834 – 1835 рр. директорами товариства були: Л. О. Нарішкін, С. Т. Василевський, К. І. Прокопеус, І. І. Фондуклей, О. М. Золотарев, С. П. Енгельгард, П. Т. Морозов, О. В. Коноплин, К. Т. Спаський, І. С. Новіков, А. Я. Фабр, С. Т. Ягницький, О. І. Гагарін, Г. Г. Голіцин, О. І. Орлай, С. Д. Горяїнов та інші. На основі зібраних джерел та літератури проаналізовано діяльність та значимість роботи вищезгаданих персоналій завдяки діяльності в Одеському Піклувальному комітеті про в'язниці.

Ключові слова: Одеса, директор, в'язниця, благодійництво, статут, комітет.

Пенітенціарна справа в Одесі або опіка над в'язнями, її історія, напряду пов'язана з формуванням Одеського комітету Піклувального товариства. Він був відкритий у 1828 р. і став одним з перших в українських землях Російської імперії. Відкривався як один з губернських комітетів. Відповідно до Статуту тюремного благодійного Товариства, місцеві губернські комітети очолювали віце-президенти в особі генерал-губернатора, градоначальника і митрополита. Також управління Одеського та інших комітетів, крім вище згаданих осіб очолював директор. До осіб, які претендували на посаду директора були сформульовані певні критерії та вимоги. Вони спеціально були прописані в Статуті 1851 р.

Перш за все, згідно Статуту 1851 р., визначався кількісний склад управління, Одеський комітет, як губернський, повинин був мати до 20 директорів чоловічого і до 10 директорів жіночого відділень.

Слід зазначити, що частина директорів Комітету формувалася автоматично. Це були представники губернських присутніх місць, губернський предводитель дворянства, віце-губернатор, інспектор лікарської управи, міський голова, суддя і губернський прокурор.

На посаду директора при затвердженні, президенту Комітета необхідно було надати відомості про належність до будь-яких сект, про обов'язкове пожертвування та відсутність судимості.

Коли директор розпочинав виконання службових обов'язків він, зобов'язувався вносити внески у розмірі 10 крб. Від таких внесків могли звільнитись лише духовні особи та медики, які самостійно зобов'язувались безкорисно піклуватись про моральність та фізичний стан арештантів. Усім директорам при вступі на посаду виділялись спеціальні білети-перепустки, підписані керівником губернії, в нашому випадку новоросійськими та бессарабськими генерал-губернаторами М. С. Воронцовим, а потім О. Г. Строгановим. Ця перепустка давала можливість відвідувати тюремний замок у будь-який час [10].

Директорами не могли бути наглядачі в'язниць та тюремні священники, люди, які вже отримує оплату від Товариства. В той самий час людина, яка перебувала під слідством, і була виправдана, могла стати лише членом Комітету.

Директори безпосередньо контролювали роботу Товариства та організацію управління при тюремному замку, який також мав окрему управлінську структуру.

Довідкові видання і архівні документи дозволяють відновити директорський склад Одеського Комітету починаючи з 1834 р. Так, директорами товариства в 1834 – 1835 рр. були: генерал-майор Л. О. Нарішкін, полковник С. Т. Василевський, підполковник К. І. Прокопеус, колезький радник І. І. Фондуклей, статський радник О. М. Золотарев, колезький радник С. П. Енгельгард, колезький асесор П. Т. Морозов, одеський прокурор О. В. Коноплин, Г. Вассаль, лікар Мартен, штаб-лікар колезький асесор К.Т. Спаский, комерційний радник Авчинников, міський голова І. С. Новіков, Одеської 1-ї гільдії купець Мешков, Г. Шмідт, статський радник А. Я. Фабр, капітан гвардії С. Т. Ягницький, гвардії штаб-ротмістр князь О. І. Гагарін, гвардії поручик князь Г. Г. Голіцин, гвардії поручик О. І. Орлай, архімадрид отець Порфірій, титулярний радник С. Д. Горяїнов, Одеської 1-ї гільдії купець Кортаці [7, с. 158 – 159]. Соціальний склад учасників товариства предсталений: дворянами, представниками духовенства і заможного купецтва.

Директорат Комітету досить часто оновлювався, що було пов'язано з різними причинами – переїзд, звільнення з посади, або власне не бажання продовжувати виконувати обов'язки тощо. Оскільки частина директорів були виборими, що не

передбачало обов'язкового включення до складу Комітету у зв'язку з посадою. Тому, наприклад, і кількісний склад часто змінювався: у 1864 р. директорів налічувалось 12, а вже у 1866 р. – 17 осіб. Всі очільники вищого управління були зі відомих заможних сімей, як правило колишні військові та чиновники вищого рангу. Практично всі директори мали якісну освіту. Так, архівні справи підтверджують обрання на посаду директора досить відомих осіб – протоієрея Соколова [5], князя Мещерського [1], одеського прокурора Дегая [3], полковника Маньковського [2] тощо (див. додаток до статті – Директорат Одеського комітету Піклувального товариства про в'язниці).

Досить часто зустрічалося, що будь-хто із місцевих забезпечених жителів брав на себе звання директора і тим самим дійсного розпорядника повітових в'язниць. Гіршим був варіант коли директор, також зайнятий своїми справами, все фактичне ведення тюремних справ віддавав на відкуп будь-якому чиновнику – «який, маючи опіку такої особи, користувався своїм службовим становищем» [7, с. 31].

Відповідний склад Одеського та інших Комітетів з 2-3 віце-президентами, директорами та членами існував до 1878 р., року проведення тюремної реформи та відповідно утворенням Головного тюремного управління (ГТУ) Російської імперії. З цього часу склад Комітету чітко розділяється на віце-президентів, директорів згідно зі Статутом (директорів від управління), директорів височайшого затвердження та власне посадових осіб. Директорів від управління зазвичай було 5-7 осіб і до них належали в першу чергу міський голова, прокурори окружного суду та судової палати, інспектор лікарської міської управи, предводителі губернського або повітового дворянства та ін. До складу ж директорів височайшого затвердження обов'язково мали входити поліцмейстер та його помічники.

Одним з перших директорів Товариства був Лев Олександрович Нарішкін. Він народився 5 лютого 1785 р. у сім'ї обеф-гофмаршала Олександра Львовича Нарішкіна та Марії Олексіївни Сенявиної, яка була дочкою адмірала Олексія Наумовича Сенявіна. По матері Лев Нарішкін приходився двоюрідним братом графу М. С. Воронцову.

Домашнє виховання він отримав під керівництвом абата Ніколя. Службу почав при дворі у 1799 р. Вже через чотири роки, у 1803 р. в чині поручика був зарахований в лейб-гвардію Преображенського полку. 13 лютого 1807 р. переведений штаб-ротмістром у лейб-гвардію Гусарського полку, в рядах якого брав участь у битвах під Гутштадтом, Гейльсбергом і Фрідландом, отримавши поранення в руку і будучи нагороджений золотою шаблею. Знову повернувся на службу в лейб-гвардію Гусарського полку, 19 листопада 1812 р. отримав звання полковника за проявлену в битві на Березині хоробрість. У 1813 р. очолював один з «летючих» загонів, брав участь у битві з французькою армією під Каліші і в переслідуванні французів у Пруссії та Саксонії і за відмінності в боях 11 січня 1814 р. одержав чин генерал-майора. 9 жовтня 1813 р. одержав орден Св. Георгія 4-го класу. Воював також у так званій Битві народів під Лейпцигом; був поранений, нагороджений за цей бій орденом Св. Володимира 3-го ступеня. Згодом очолював окрему козацьку 105 бригаду, служив у Голландії і Північній Франції. У період з 1815 р. по 1818 р. перебував у лавах російського експедиційного корпусу у Франції. Після повернення на батьківщину вийшов 23 березня 1824 р. у відставку і знову пішов на палацову службу – на посаді шталмейстера [8].

Схвально одесити відгукувалися про діяльність іншого директора – градоначальника О. І. Казначеева – людини доброї, з ліберальними настроями. О. Казначеев не був особливо заможною людиною, проте був достатньо щедрою, на відміну від

його дружини. Градоначальник прославився своєю щедрістю по відношенню до бідних і різних формах допомоги їм. За розповідями його співробітників, зокрема О. Чижевича, з О. Казначеевим «траплялось багато різних пригод, у яких він не відступав своїм принципам та переконанням. Так, майже одразу вступивши на посаду градоначальника, О. Казначеев отримав пакет, у якому виявилась тисяча рублів. Цей вчинок О. Казначеев прийняв як образу на свою адресу і відповідно не став використовувати кошти у власному розпорядженні, а віддав їх на благодійні потреби. Крім того, градоначальник постійно мав певну суму заощаджень, яку щорічно роздавав бідним перед святом Пасхи» [11, с. 31 – 32].

У своїй роботі О. Казначеев намагався дотримуватись принципу справедливості та завжди виконував свої обіцянки. Одним із прикладів такої його поведінки був випадок, що пов'язаний із крадіжкою на бульварі біля підніжжя пам'ятника дюку де-Рішельє мідної сигнальної пушки. Причину її зникнення вдалось встановити згодом коли було з'ясовано, що пушку розпиляли на шматки та мідь використали за потребами. Очевидно, що поліція, що сам градоначальник були здивовані ситуацією. Як зазначав О. Чижевич «через деякий час до О. Казначеева з'явився один із арештантів тюремного замку на «секрет». Така процедура передбачала таємне спілкування з арештантом без будь-яких свідків. Так, під час бесіди віч-на-віч, арештант зізнався градоначальнику, що знає свідків крадіжки мідної пушки. За це арештант потребував 5 руб., на що О. Казначеев погодився та наказав поліцмейстеру відвести арештанта куди він вкаже. Арештант привів поліцію на бульвар та вказав на єдиного свідка цієї історії – дюка де-Рішельє. О. Казначеев спочатку розгнівався, але потім оцінив хитрість арештанта та виділив йому 5 руб., які обіцяв за видати свідка. Звичайно, що ця історія не була типовою, а навпаки демонструвала О. Казначеева як людину, яка дотримується своїх слів і гуманно ставився до всіх людей» [11, с. 31 – 32].

Ще одним зі складу директорів Одеського комітету був К. Зіро – дворянин, поміщик Південної Бессарабії. Як зазначає дослідник А. Хромов «Костянтин Зіро після навчання в приватних закладах, К. Зіро вступив на службу канцеляристом в Оргіївському повітовому суді Бессарабської губернії, згодом продовжив працювати у Аккерманському повітовому суді, де протягом 1834 – 1841 рр. був присяжним від дворянства. У 1847 р. був обраний депутатом для нагляду за торгівлею в Аккерманському повіті. Під час цієї служби регулярно здійснював благодійні внески на користь повітового училища» [10, с. 185].

К. Зіро у 1863 р. обирався на посаду директора Одеського Піклувального Комітету про в'язниці і пробував на цій посаді близько 10 років [4]. К. Зіро був колезьким радником та мав придворне звання камерюнкера, кавалером орденів Святого Станіслава II ступеня, Святої Анни III ступеня, мав відзнаку «20 років бездоганної служби» та бронзову медаль на 108 Андріївській стрічці в пам'ять війни 1853 – 1856 рр. Будучи заможною людиною, К. Зіро продав свій маєток Байрамча для потреб Дунайського козацького війська. Інші свої маєтки поміщик не отримувач у спадок, а придбав і відгуки про благоустрій цих територій тільки позитивні. Очевидно, що увійти до складу директорів Піклувального комітету йому не було проблемою, більше того, при зарахуванні на посаду, він зобов'язувався здійснювати щорічні внести у розмірі 25 руб. сріблом, в той час як мінімальна сума внеску складала 10 руб. [10, с. 186].

А у 1876 р. К. Зіро як і інших директорів, зокрема, статського радника, казначея Комітету А. К. Вейтко та П. П. Іракліді було представлено до нагородження за належне виконання своїх доручень [4].

Досить оригінальними директорами були також одеські поліцмейстери С. Т. Василевський та О. А. Шостак, які відомі були одеситам за своїми неординарними вчинками на цій посаді.

Отже, не зважаючи на досить високопоставленість і знатність директорів та членів Комітету, все ж можна констатувати їх благодійні наміри та дії щодо відношенню до арештантів. Наведені нижче дані дають можливість наочно уявити, хто саме входив до директорату Одеського комітету Піклувального товариства про в'язниці.

Додаток

Директорат Одеського комітету Піклувального товариства про в'язниці (1834-1917)

(Складено автором на основі: Адрес-календарь Одесского градоначальства; Памятная книжка Одесского градоначальства, Новороссийский календарь на 1835 – 1917 гг.)

1834	1885
<p><u>Директори:</u> Наришкин Лев Олександрович – генерал майор Бологовський Яків Дмитрович – статський радник Василевський Станіслав Тимофійович – полковник Прокопеус Ксенофонт Іванович – підполковник Фундуклей Іван Іванович – колезький радник Золотарьов Олексій Михайлович – статський радник Енгельгард Сергій Петрович – колезький радник Морозов Павло Тимофійович – колезький асесор Коноплін Олексій Васильович – одеський прокурор Г. Вассал – іноземець Мартен – лікар Спаский Костянтин Тимофійович – штаб лікар, колезький асесор Авчинников Іван Васильович – комерції радник Новіков Ілля Сергійович – міський голова, одеський купець Мешков – купець першої гильдії Шмідт Христіан Мартинович – колезький секретар Фабр Андрій Яківич – статський радник Ягницький Семен Тимофійович – гвардії капітан Гагарін Олександр Іванович – гвардії штаб Ротмістр Голіцин Григорій Григорович – гвардії поручик, князь Орлай Олександр Іванович – гвардії поручик Архімадрід отець Порфирій Горяїнов Степан Дмитрович – титулярний радник Кортаці – купець Одеської першої гильдії</p>	<p><u>Директори від уряду:</u> Делін Володимир Петрович – товариш прокурор Одеської судової палати, колезький радник (додався) Вітте Борис Юльевич – товариш прокурора Одеської судової палати, колезький радник – (додався) <u>Директори височайше затверджені:</u> Меньчуков Іван Олександрович – (вибув) Косаговський Яків Павлович (вибув) Екскузович Микола Ілліч (вибув) Андрієвський Костянтин Ерастович – чиновник для особливих доручень при Одеському тимчасовому генерал-губернаторстві, титулярний радник – (додався) Розен Григорій Євгенович – статський радник (додався)</p>
1838 р.	1886
<p><u>Директори:</u> Маюров Олексій Іванович – дійсний статський радник Лопухін Олександр Петрович – князь Франк – барон, дійсний статський радник Шостак Олександр Андрійович – підполковник Кушнірьов Микола Нікітіч – одеський купець Потапов Ісаак Потапович – одеський купець</p>	<p><u>Директори від уряду:</u> Корш Олександр Всеволодович – в.о. інспектора одеської лікарської управи, колезький радник (додався) Маровський Людольф Адольфович – (вибув) <u>Директори височайше затверджені:</u> Холшевников Олександр Миколайович – товариш прокурора Одеського окружного суду, колезький радник (додався) Дмітрієнко Олександр Мелентьев – губернський секретар (додався) Леслі Єгор Олександрович – відставний поручик (додався) Долопчев Володимир Родіонович – колезький секретар (додався) Пестов Семен Григорович (вибув) Палаузов Костянтин Миколайович (вибув) Шимельов Сигизмунд Давидович (вибув) Зейлигер Самухл Леонтійович (вибув)</p>
1839 р.	1887
<p><u>Директори:</u> Тихоцький Олександр Іванович (додався) Маюров Олексей Іванович – дійсний статський радник (вибув) Лопухін Олександр Петрович – князь (вибув)</p>	<p><u>Директори височайше затверджені:</u> Долопчев Володимир Родіонович – (вибув) Германосон Павло Яківлевич (вибув)</p>
	1888
	<p><u>Директори від уряду:</u> Куріс Іван Іраклієвич – Херсонський губернський предводитель дворянства, статський радник (додався) Бунін Яків Іванович – одеський поліцмейстер, підполковник (додався) <u>Директори височайше затверджені:</u></p>

Франк – барон, дійсний статський радник (*вибув*)
 Авчинников Іван Васильович – комерції радник (*вибув*)

1840 р.

Директори: (*додалися*)

Авчинников Іван Васильович
 Сафонов Степан Васильович
 Сезеневський Павло Станіславович
 Шевченко Моїсей Григорович
 Карабінов Костянтин Лазаревич

1852 р.

Директори:

Карузо Іван Спиридонович
 Муракевич Микола Нікіфорович
 Местмахер Павло Федорович – барон
 Серафим – архімандрит
 Ієніш Адам Християнович
 Сезеневський Павло Станіславович
 Жуковський Михайло – протоієрей
 Самборський Федір – протоієрей
 Мармустьвич Михайло Леонтійович – надворний радник
 Михайловський Єгор Антонович – майор
 Казимір Костянтин Іванович – колезький асесор
 Шахтингер Генріх Карлович
 Вульфєрт Микола Самойлович – титулярний радник, секретар Комітету
 Кортації Джейс Лук'янович
 Веллара Христоф Федорович
 Гонсеровський Фелікс Вікентійович – дворянин, архітектор
 Папудов Костянтин Фотич
 Інглезі Микола Дмитрович
 Посохов Андрій Михайлович
 Кудрявцев Федір Ілліч
 Шевченко Іван Фоміч – лікар, бухгалтер і контролер Комітету

1853 р.

Директори:

Мармустьвич Михайло Леонтійович (*вибув*)
 Казимір Костянтин Іванович (*вибув*)

1854 р.

Директори:

Гагарін Євгеній Григорович (*додався*)
 Євсевський Іван Іванович – бухгалтер та контролер (*додався*)
 Михайловський Єгор Антонович (*вибув*)

1855 р.

Директори:

Жуковський Михайло (*вибув*)
 Самборський Федір (*вибув*)

1856 р.

Директори:

Шостак Олександр Андрійович (*додався*)
 Соколов Микола – протоієрей (*додався*)
 Казимир Костянтин Іванович (*додався*)
 Папудов Костянтин Фотійович (*вибув*)

1857 р.

Директори:

Мещерський Олександр Васильович – підполковник,

Германосон Павло Яківлевич – (*додався*)

1889

Директори від уряду:

Соколов Василь Олексійович – прокурор Одеського окружного суду, статський радник (*додався*)
 Делін Володимир Петрович (*вибув*)
 Чернявський Олександр Андрійович (*вибув*)

Директори височайше затверджені:

Кузовльов Іван Гаврилович – помічник Одеського поліцеймейстера, відставний капітан (*додався*)
 Іванович Андрій Пилипович – одеський купець (*додався*)
 Поетаєв Олександр Дмитрович – колезький секретар (*додався*)
 Дмитренко Олексій Мелентьєвич – (*вибув*)

1890

Директори від уряду:

Поллан Анатолій Іосифович – статський радник (*додався*)

Директори височайше затверджені:

Владиславський-Падалка Іван Васильович – чиновник для особливих доручень при Одеському градоначальникові, статський радник (*додався*)
 Куликовський Адольф Алізарович – статський радник (*додався*)
 Іванович Андрій Пилипович – вибув

1891

Директори від уряду:

Левченко Микола Михайлович – прокурор одеського окружного суду, статський радник (*додався*)
 Соколов Василь Олексійович (*вибув*)

Директори височайше затверджені:

Германосон Павло Яківич (*вибув*)
 Ганзен Вільгельм Львович (*вибув*)
 Владиславський-Падалка Іван Васильович – (*вибув*)
 Кузовльов Іван Гаврилович (*вибув*)

Зайченко Іван Іванович – дійсний статський радник (*додався*)

1892

Директори височайшого затверджені:

Іогансон Олексій Андрійович – інженер, архітектор (*додався*)
 Харі Рафаїл Львович – почесний громадянин та контролер (*додався*)

1893

Директори від уряду:

Русинов Олексій Михайлович – товариш прокурора Одеської судової палати, дійсний статський радник (*додався*)

Вітте Борис Юльєвич (*вибув*)

Директори височайшого затверджені:

Вейтко Антон Казимирович (*вибув*)
 Пікулов Микола Сафронович (*вибув*)
 Маврокордато Матвій Федорович (*вибув*)
 Лєслі Єгор Олександрович (*вибув*)
 Казаринов Іван Олексійович – надворний радник (*додався*)
 Шимановський Митр. Васильович – дійсний статський радник (*додався*)

князь (додався) Юсупов Аркадій Афанасійович (додався) Чижевич Осип Осипович (додався) Гарі Яків – почесний громадянин (додався) Карузо Іван Спиридонович (вибув) Местмахер Павло Федорович (вибув) Казимир Костянтин Іванович (вибув) Шахтингер Генріх Карлович (вибув) Веллара Христофор Федорович (вибув) Інглезі Микола Дмитрович (вибув)	1858 р. Директори: Богдановський Олександр Михайлович (додався)	1894 <u>Директори височайшого затверджені:</u> Холшевников Олександр Миколайович – прокурор Одеського окружного суду, колезький радник (додався) Маврокордато Матвій Федорович (додався)
	1859 р. <u>Директори:</u> Турау Федір Іванович (додався)	1895 <u>Директори від уряду:</u> Лигін Валеріан Миколайович – одеський міський голова, дійсний статський радник (додався) Сухомлинов Олексій Федорович – в.о. Херсонського предводителя дворянства, Одеського повіту предводитель дворянства (додався) Маразлі Григорій Григорович (вибув) Куріс Іван Іраклієв (вибув)
	1860 р. <u>Директори:</u> Палаузов Костянтин Миколайович – почесний громадянин (додався із членів) Мілованов Костянтин Матвійович – почесний громадянин (додався) Нізгуріцев Рувін (додався) Акімов (додався) Чижевич Осип Осипович (вибув) Гагарін Євген Григорович (вибув) Галаганов Іоан Наарович (вибув) Гансіоровський Фелікс Вікентійович (вибув)	<u>Директори височайше затверджені:</u> Андрієвський Костянтин Єрастович (вибув) Полетаєв Олексій Дмитрович (вибув)
	1861 р. <u>Директори:</u> Дегай Павло Іванович (вибув)	1896 <u>Директори височайше затверджені:</u> Ашкіназі Зігфрід Євгенійович – закінчив Новоросійський університет (додався) Тройницький Григорій Миколайович – вибув
	1863 р. Директори: Пономарьов Микола Миколайович – колезький асесор (вибув) Яхненко Семен Степанович (вибув) Кудрявцев Федір Іл. (вибув)	1897 <u>Директори від уряду:</u> Крижановський Петро Адамович – одеський міський голова (додався) Лигін Валеріан Миколайович (вибув)
	1864 <u>Директори:</u> Местмахер Павло Федорович (вибув) Сініцин Олександр Іванович (вибув) Маньковський Костянтин Анатолійович (вибув) Властьєв Микола Сергійович (вибув) Савич Микола Іванович (вибув) Зіро Костянтин Христович – КЮ (додавався)	1898 <u>Директори від уряду:</u> Крижановський Петро Адамович (вибув) Поллан Анатолій Іосифович (вибув) Богуцький Адольф Ігнатєвич – статський радник (додався)
	1865 <u>Директори:</u> Делла-Вось Олександр Карлович – титулярний радник (додавався) Гарі Якв Григорович (вибув) Сініцин Іван Миколайович – (додавався) Веллара Федір Христович (вибув) Заріфі Олександр Іванович – почесний громадянин (додавався)	<u>Директори височайше затверджені:</u> Маразлі Григорій Григорович (додався) Іракліді Павло Павлович (вибув)
	1866 <u>Директори:</u> Дабіжа Василь Дмитрович – дійсний статський радник, князь (додався) Юзефов Влад. Миколайович (вибув) Століпін Микола Олександрович – двор. (додався)	1899 <u>Директори височайше затверджені:</u> Полетаєв Олексій Дмитрович (додався) Фальц-Фейн Олександр Іванович титулярний радник (додався)
		1900 <u>Директори височайше затверджені:</u> Зайченко Іван Іванович (вибув) Каплановський Захар Йосипович (вибув)
		1902 <u>Директори від управління:</u> Бунін Яків Іванович (вибув)
		1903 <u>Директори від управління:</u> Левитський Леонід Августович – в.о. Одеського лікарського інспектора (додався) Корш Олександр Всеволодович (вибув)
		<u>Директори височайше затверджені:</u> Іогансон Олексій Андрійович (вибув)
		1904 <u>Директори від управління:</u> Гірс Олексій Федорович – помічник Одеського градоначальника, камер-юнкер, асесор (додався) Директори височайше затверджені:

<p>Раллі Степан Іванович (додався) Іракліді Павло Павлович (додався) Стіфель Карл Семенович – купець (додався)</p>	<p>Калоті Фемістокл Петрович – почесний громадянин (додався) Гроссул-Толстой Олександр Іванович – губернський секретар (додався) Воротинський Броніслав Іванович – надворний радник (додався) Єрмолинський Іван Дмитрович – статський радник (додався) Русов Олександр Петрович (вибув) Полетаєв Микола Олександрович (вибув)</p>
<p style="text-align: center;">1870</p> <p><u>Директори:</u> Новосельський (додався)</p>	<p style="text-align: center;">1907</p> <p><u>Директори від управління:</u> Набоков Михайло Олександрович – помічник градоначальника (додався) Протопопов Василь Яківлевич – одеський міський голова (додався) Чаплинський Георгій Гаврилович – прокурор Одеського окружного суду (додався) Фон-Гесберг Олександр Дмитрович – в.о. одеського поліцмейстера (додався) Зелений Павло Олександрович (вибув) Гірс Олексій Федорович (вибув) Джибеллі Микола Феофанович (вибув) Русинов Олександр Михайлович (вибув)</p>
<p style="text-align: center;">1871</p> <p><u>Директори:</u> Пржеусласвський Антон Іосифович (вибув) Гердзей Микола Вікторович – титулярни радник (додався) Анастасьєв Віктор Костянтинович (вибув)</p>	<p style="text-align: center;">1907</p> <p><u>Директори височайшого призначення:</u> Казаринов Іван Олексійович (вибув) Покорний Адольф Яківлевич (вибув) Калоті Фемістокл Петрович (вибув) Недельман Осип Григорович – гірський інженер (додався)</p>
<p style="text-align: center;">1876</p> <p><u>Директори:</u> Вейтко Антоній Казимирович – статський радник, казначей комітету Кноп Карл Германович - полковник Непорожнев Микола Іванович – надворний радник Депп Микола Філіпович – придворний радник Вучино Іван Юрійович – грецький консул в Одесі Маврокордато Матвій Федорович – попечитель Байрамської учительської семінарії Новіков Яків Олександрович – потомствений почесний громадянин Розен Григорій Євгенійович – колезький асесор, лікар тюремної лікарні (додався)</p>	<p style="text-align: center;">1909</p> <p><u>Директори від уряду:</u> Набоков Михайло Олександрович – помічник одеського градоначальника, дійсний статський радник Сухомлинов Микола Федорович Левитський Леонід Августович – в.о. одеської лікарської інспекції, дійсний статський радник Моїсєєв Микола Іванович – одеський міський голова, дійсний статський радник в званні камергера Богутський Адольф Ігнатович – товариш прокурора Одеської судової палати, дійсний статський радник Левченко Микола Михайлович – товариш прокурора Одеської судової палати, дійсний статський радник Микулін Владислав Степанович – прокурор Одеського окружного суду, колезький радник Кубліцький-Піотух Олександр Павлович – в.о. одеського поліцмейстера, ротмістр</p>
<p style="text-align: center;">1877</p> <p><u>Директори:</u> Зіро Костянтин Христофорович (вибув) Непорожнев Микола Іванович (вибув) Зубачевський Філіпп Стахівич – колезький секретар (додався) Хмельов Іван Іванович – обер-офіцерський син (додався) Демидович Семен – священник (додався)</p>	<p style="text-align: center;">1909</p> <p><u>Директори височайше затверджені:</u> Маврокордато Матвій Федорович Шимановський Митрофан Васильович Розен Григорій Євгенович Воротинський Броніслав Іванович Рішаві Болеслав Альбертович Магнер Борис Акимович Єрмолинський Іван Дмитрович Харі Рафаїл Львович Ашкіназі Зігмунд Євгенович Гроссул-Толстой Василь Іванович Рева Василь Андрійович Челебідакі Антон Олександрович</p>
<p style="text-align: center;">1878</p> <p><u>Директори (за статутом):</u> Маразлі Григорій Григорович Тарау Федір Іванович Непорожнев Микола Іванович Платонов Степан Федорович – надворний радник Волков Олександр Вікторович – колезький радник Соколов Микола</p>	<p style="text-align: center;">1879</p> <p><u>Директори (за статутом):</u> Непорожнев Микола Іванович (вибув) Платонов Степан Федорович (вибув) Соколов Микола (вибув) Кізілов Михайло Федорович – дійсний статський радник (додався)</p>
<p><u>Директори височайше затверджені:</u> Вейтко Антоній Казимирович Пікулов Микола Софронівч Кноп Карл Германович Вучина Іван Юрійович Маврокордато Матвій Федорович Новіков Яків Олександрович Палаузов Костянтин Миколайович Іракліді Павло Павлович Зейлігер Самуїл Леонович</p>	<p style="text-align: center;">1879</p>

<p>Джибеллі Микола Федорович – колезький радник, прокурор окружного суду (<i>додався</i>)</p>	<p>Сатинський Микола Олександрович Ащиков Олександр Артемович Подольцев Василь Михайлович</p>
<p><u>Директори височайшого затвердження:</u></p>	<p>1910</p>
<p>Пестов Семен Григорович – колезький асесор (<i>додався</i>)</p>	<p><u>Директори від уряду:</u></p>
<p>Перелешин Володимир Платонович – капітан-лейтенант, Одеський поліцмейстер (<i>додався</i>)</p>	<p>Доливо-Добровольський Михайло Йопипович – поліцмейстер (<i>додався</i>)</p>
<p>Шмельов Сигизмунд Давидович – помічник аптекаря (<i>додався</i>)</p>	<p>Кубліцький-Піотух Олександр Павлович (<i>вибув</i>)</p>
<p>1880</p>	<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>
<p><u>Директори (за статутом):</u></p>	<p>Куліковський Андрій Алоїзович – статський радник (<i>додався</i>)</p>
<p>Кабилін Олександр Олександрович - товариш прокурора одеської судової палати, колезький радник(<i>додався</i>)</p>	<p>Харі Рафаїл Львович (<i>вибув</i>)</p>
<p>Волков Олександр Вікторович (<i>вибув</i>)</p>	<p>Гросул-Толстой Василь Іванович (<i>вибув</i>)</p>
<p>Директори Височайше затверджені:</p>	<p>Бакон Анатолій Степанович (<i>вибув</i>)</p>
<p>Кноп Карл Германович (<i>вибув</i>)</p>	<p>1911</p>
<p>Тройницький Григорій Миколайович – мировий суддя, титулярний радник (<i>додався</i>)</p>	<p><u>Директори від уряду:</u></p>
<p>Рішаві Болеслав Альбертович – член правління од. товариства взаимн. кред. (<i>додався</i>)</p>	<p>Ільїн Василь Федорович – помічник одеського градоначальника (<i>додався</i>)</p>
<p>Покорний Адольф – провізор (<i>додався</i>)</p>	<p>Набоков Михайло Олександрович (<i>вибув</i>)</p>
<p>1881</p>	<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>
<p><u>Директори від уряду:</u></p>	<p>Кузнєцов Володимир Платонович – колезький асесор (<i>додався</i>)</p>
<p>Моравський Людвіг Адольфович – інспектор Одеської лікарської управи, дійсний титулярний радник (<i>додався</i>)</p>	<p>Магнер Борис Акимович (<i>вибув</i>)</p>
<p>Ревуцький Іван Дмитрович - товариш прокурора одеської судової палати, колезький радник(<i>додався</i>)</p>	<p>Сатинський Микола Олександрович (<i>вибув</i>)</p>
<p>Тураю Федір Іванович – вибув</p>	<p>Жеребко Володимир Леонович (<i>додався</i>)</p>
<p>Кізілов Михайло Федорович – вибув</p>	<p>1913</p>
<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>	<p><u>Директори від уряду:</u></p>
<p>Пікулов Микола Сафронович – статський радник (<i>додався</i>)</p>	<p>Ільїн Василь Федорович</p>
<p>Вучіна Олександр Юрійович – одеський купець (<i>вибув</i>)</p>	<p>Сухомлинов Микола Федорович</p>
<p>Клефнер Адольф (<i>вибув</i>)</p>	<p>Левитський Леонід Августович</p>
<p>1882</p>	<p>Пелікан Борис Андронадович – одеський міський голова</p>
<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>	<p>Богутський Адольф Ігнатович – товариш прокурора Одеської судової палати, дійсний статський радник</p>
<p>Руссов Олександр Петрович – почесний громадянин (<i>додався</i>)</p>	<p>Харитоновський Андронад Васильович – прокурор Одеського окружного суду</p>
<p>Бунін Яків Іванович – одеський поліцмейстер (<i>додався</i>)</p>	<p>Фон-дер-Ховен Сергій Васильович – барон</p>
<p>Меньчуков Іван Олександрович – помічник одеського поліцмейстера (<i>додався</i>)</p>	<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>
<p>1883</p>	<p>Маврокордато Матвій Федорович</p>
<p><u>Директори височайше затверджені:</u></p>	<p>Розен Григорій Євгенович</p>
<p>Новіков Яків Олександрович (<i>вибув</i>)</p>	<p>Воротинський Броніслав Іванович</p>
<p>Германсон Павло – почесний мирський суддя м. Одеси, титулярний радник, почесний член правління попечительства бессарабських дитячих притулків (<i>додався</i>)</p>	<p>Кузнєцов Владислав Платонович</p>
<p>Косаговський Яків Павлович – колезький асесор (<i>додався</i>)</p>	<p>Магнер Борис Акимович</p>
<p>Каплановський Захар Іосаф. – провізор, член правління бессарабських дитячих притулків (<i>додався</i>)</p>	<p>Єрмолинський Іван Дмитрович</p>
<p>Ганзен Вільгельм Львович – колезький секретар (<i>додався</i>)</p>	<p>Ашкіназі Зігмунд Євгенович</p>
<p>1884</p>	<p>Гросул-Толстой Василь Іванович</p>
<p><u>Директори від уряду:</u></p>	<p>Рева Василь Андрійович</p>
	<p>Челебїдакі Антон Олександрович</p>
	<p>Савицький Олексій Вікторович</p>
	<p>Ащиков Олександр Артемович</p>
	<p>Севастопуло Карл Маркович</p>
	<p>Кумбарі Стам. Ахиллович</p>
	<p>Вікторов Євген Олексійович</p>
	<p>Плаксин Сергій Іванович</p>
	<p>Гольштейн Володимир Федорович</p>
	<p>Жеребко Володимир Леонідович</p>
	<p>1915</p>
	<p><u>Директори від уряду:</u></p>
	<p>Стопаків Микола Олексійович – помічник одеського градоначальника</p>

Ревуцький Іван Дмитрович – вибув Директори <u>височайше затверджені</u> : Екскузович Микола Ілліч – колезький асесор (<i>додався</i>) Магнер Борис Акимович – особистий почесний громадянин (<i>додався</i>)	Сухомлинов Микола Федорович Пелікан Борис Олександрович Левицький Леонід Августинович
---	---

Джерела та література:

1. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). Ф. 361. Оп. 1. Спр. 294 (Про призначення князя Мещерського директором).
2. ДАОО. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 330. Про призначення полковника Маньковського директором.
3. ДАОО. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 328. Про призначення по статуту в директора Одеського прокурора Дегає та керівника лікарської управи Турау.
4. ДАОО. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 779. Про представлення до нагороди директорів: Вейтко, Зіро та Іракліди та наглядача Зубачевського.
5. ДАОО. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 361 (Про затвердження протоієрея Соколова директором).
6. Новоросійський календарь Одесского градоначальства. 1834. Одеса, 1835.
7. Обзор тюремной действительности и предложения по ее преобразованию. О настоящем положении тюремного вопроса. Спб.: тип. Министерства внутренних дел, 1867.
8. Словарь русских генералов, участников боевых действий против армии Наполеона Бонапарта в 1812 – 1815 гг. [online]. URL: <http://www.museum.ru/museum/1812/Persons/Slovar/index.html> (дата звернення 15 травня 2021).
9. Устав Общества попечительного о тюрьмах. 1852. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 2. СПб. Т.26 (1851 р.). № 25725
10. Хромов А. Костянтин Зіро, архівіст та власник містечка Байрамча – майбутньої столиці Дунайського козацького війська. *За сонячним годинником Кліо. Бачинська Олена Анатоліївна: Матеріали до біобібліографії. Студії на пошану наукового керівника*. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2021. С. 182 – 188.
11. Чижевич О. Город Одесса и одесское общество. Одесса: тип. Л. Кирхнера, 1894.

References:

1. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti (dali – DAOO). F. 361. Op. 1. Spr. 294 (Pro pryznachennia kniazia Meshcherskoho dyrektorom). [in Russian].
2. DAOO. F. 361. Op. 1. Spr. 330. Pro pryznachennia polkovnyka Mankovskoho dyrektorom. [in Russian].
3. DAOO. F. 361. Op. 1. Spr. 328. Pro pryznachennia po statutu v dyrektora Odeskoho prokurora Dehaia ta kerivnyka likarskoi upravu Turau. [in Russian].
4. DAOO. F. 361. Op. 1. Spr. 779. Pro predstavlennia do nahorody dyrektoriv: Veitko, Ziro ta Iraklidi ta nahliadacha Zubachevskoho. [in Russian].
5. DAOO. F. 361. Op. 1. Spr. 361 (Pro zatverdzhennia protoiieraia Sokolova dyrektorom). [in Russian].
6. Novorossyyskiy kalendar Odesskoho hradonachalstva. 1834. Odessa. [in Russian].
7. Obzor tiuremnoi deistvytelnosty y predlozheniya po ee preobrazovaniyu. O nastoiashchem polozenyyu tiuremnoho voprosa. Spb.1867. [in Russian].
8. Slovar russkykh heneralov, uchastnykov boevykh deistviy protyv armyy Napoleona Bonaparta v 1812-1815 hh. [online]. URL: <http://www.museum.ru/museum/1812/Persons/Slovar/index.html> (Accessed: 15 May 2021). [in Russian].
9. Ustav Obshchestva popechytelnogo o tiurmakh. 1852. Polnoe sobranie zakonov Rossyiskoi ymperyy. Sobranie 2. SPb. T. 26 (1851 r.). № 25725. [in Russian].
10. Khromov, A. (2021). Kostiantyn Ziro, arkhivist ta vlasnyk mistechka Bairamcha – maibutnoi stolytsi Dunaiskoho kozatskoho viiska. *Za soniachnym hodynnykom Klio. Bachynska Olena Anatoliivna: Materialy do biobibliografii. Studii na poshanu naukovooho kerivnyka*. Odessa, s. 182 – 188. [in Ukrainian].
11. Chyzhevych, O. (1894). *Horod Odessa y odesskoe obshchestvo*. Odessa. [in Russian].